

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA
PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“METİNLER ARASINDA BİREY, TOPLUM VE
EDEBİYAT”

Danışman Öğretmen: Başak İNGİN

Öğrencinin Adı: Mert

Öğrencinin Soyadı: AKSU

Diploma Numarası: 001129-031

Sözcük Sayısı: 4000

Araştırma Sorusu: Murathan Mungan'ın “Yedi Kapılı Kırk Oda” adlı yapıtında “metinler arasılık” anlatım yöntemi nasıl kullanılmıştır?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı Türkçe A dersi kapsamında hazırlanmış olan bu tez çalışmasında Murathan Mungan'ın “Yedi Kapılı Kırk Oda” adlı yapıtında yer alan öykülerde metinler arasılık tekniğinin nasıl ve hangi amaç doğrultusunda kullanıldığı incelenmiştir. Yazarın “kemer” adını verdiği üç ana bölüm ve “Yer Kapısı Gök Kapısı” adlı bir sonuç bölümünden oluşan yapıtın tüm bölümlerinde “metinler arasılık” anlatım yönteminin kullanıldığı bir öykü seçilmiş ve sözü edilen tekniğin nasıl ve niçin kullanıldığı incelenmiştir. “Dumrul ile Azrail”, “Robinson ile Crusoe” ve “Hamlet ile Hitler” adlı öykülerin bu tez çalışmasında tercih edilmesinin nedeni yapıtta yer alan diğer öykülere göre metinler arasılık tekniğinin daha net bir şekilde gözlemlenebilmesidir. Sözü edilen öykülerin tercih edilmesinin bir diğer nedeni de öykülerin kendini, toplumu ve yaşamı sorgulayan bireyi sıralı bir bakış açısı ile yansıtmalarıdır. “Dumrul ile Azrail” öyküsü çalışmanın en kapsamlı incelemesidir. Bu incelemenin çok ayrıntılı bir bakış açısıyla gerçekleştirilmesinin nedeni hem metinde “Deli Dumrul” öyküsünün “açık gönderme” biçimiyle metinler arasılıktan en çok beslenmesi hem de diğer öykü incelemelerinde nasıl bir bakış açısı edinildiğini gösterebilmek içindir. Bu öyküler, var oluşunu arayan, topluma ve yaşama eleştirel bir tavırla yaklaşan bireyin macerasının metinler arasılık anlatım tekniğiyle yansıtıldığı anlatılardır. Çalışmanın giriş bölümünde öykülerin hangi bağlamda ve nasıl işleneceği, gelişme bölümünde ise kendini arayan, toplumu ve yaşamı sorgulayan bireyin geçirdiği anlam evrenleri, belirlenen öyküler aracılığıyla, bu öykülerin beslendiği asıl anlatılar ve kullanılan metinler arasılık teknikleri ele alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise metinler arasılık anlatım tekniğinin kurgusal ve temasal olarak yapıta kattığı değer ve ayrıcalık belirlenmiştir. Metinler arasılık anlatım tekniğinin açıklanmasında ve adı geçen öykülerin asıl anlatılarla bağının kurulmasında ikincil kaynaklara başvurulmuştur.

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	1
2. Metinler Arasında Birey, Toplum ve Edebiyat.....	4
2.1 Kendini Geliştirme Düşüncesini Aktarmada Metinler Arasılık.....	5
2.1.1 Dumrul ile Azrail.....	5
2.2 Birey-Toplum İlişkisinin Aktarılmasında Metinler Arasılık.....	11
2.2.1 Robinson ile Crusoe.....	12
2.3 Yaşamın Farkındalığına Ulaşan Bireyin Aktarılmasında Metinler Arasılık..	14
2.3.1 Hamlet ile Hitler.....	14
2.4 Edebiyatın Gücünü Aktarmada Metinler Arasılık.....	15
2.4.1 Güvercin Gömleği.....	15
3.Sonuç.....	17
4.Kaynakça.....	18

Araştırma Sorusu: Murathan Mungan'ın “Yedi Kapılı Kırk Oda” adlı yapıtında “metinler arasılık” anlatım yöntemi nasıl kullanılmıştır?

1. GİRİŞ

Murathan Mungan'ın “Yedi Kapılı Kırk Odalı” adlı yapıtı her bir bölümü iki ara bölümden oluşan üç ana bölüm ve sonrasında bütün bu bölümleri birleştiren bir son bölümden oluşmaktadır. Yazar “kemer” adını verdiği bu ana bölümlerde yapıtın başlığına uygun olacak ve birbirine çeşitli anlam örüntüleri içinde bağlı olacak biçimde yedi öykü kurgulamıştır. Her ne kadar yapıt birbirinden farklı öykülerden oluşsa da kemerlerin birbirine bağlılığı düşünüldüğünde yapıtın kurgusal bir döngü içinde bütünlük taşıdığı söylenebilir. İlk kemerde yer alan öyküler kişinin kendini keşfetmesi, var oluşunu gerçekleştirmesi, iç dünyasını şekillendirmesi, kişinin içinde yer alan iyilik ve kötülüğün savaşımı ile ilgilidir. İkinci kemer, kendini gerçekleştiren ve keşfeden insanın içinde yer aldığı sosyal yapı ile kurduğu bağları, toplumsal yaşam içinde “birey- toplum” ilişkisini yansıtan nitelikteki ilişkileri değerlendirmektedir. Üçüncü kemer dış dünyaya açılan ve bununla birlikte hayatı, toplumsal değer yargılarını ve yaşama karşı geliştirilen birtakım felsefî yaklaşımları sorgulayan ve yaşamda belirli bir farkındalığa ulaşmış bireyin duruşu anlatılır. Yapıtın “Yer Kapısı Gök Kapısı” adlı dördüncü kemeri ise bundan önceki bölümlerde bireysel, toplumsal ve felsefî duruşunu oluşturmaya çalışan bireyin, onunla birlikte aslında tüm insanlığın, söz ve yazı ile yani edebiyat ve sanatla olan macerası anlatılmakta, insanın var oluşunda söz ve sanatın yerinden söz edilmekte ve aktarılan bu yaşam alanlarının kişinin yaşamın özümü fark etmesindeki etkisine değinilmekte; “gerçek ve hayal”, “yaşam ve kurgu” arasındaki bağlara destansı, masalsı bir anlatımla yapıt boyunca anlatılanların gerçek mi kurgu mu olduğu noktasında okur bir sorgulamaya yönlendirilmektedir. Yapıt, bireyden topluma ve sonrasında

keşfedilenlerin aktarımına kadar aslında söz ve yazı ile kurulan bir dünyayı, yaşam biçimini aktarmaktadır.

İnsanın kendi varlığıyla birlikte toplumsal yaşam içindeki duruşunu, yaşamın özünü türlü yollardan keşfetmeye çalışan insanın macerasını Murathan Mungan yapıtında “metinler arasılık” anlatım tekniğini kullanarak, öykülerini bu teknikten yararlanarak kurgulamış, böylelikle etkili bir söyleyiş ile birlikte okura her metninde başka okuma alanları yaratmıştır.

Bu noktada öyküleri incelemeye geçmeden önce metinler arasılık anlatım yönteminin ne olduğunu açıklamak gerekir:

“Metinlerin anlamının başka metinler tarafından şekillendirilmesidir. Bir yazarın önceki bir metni ödünç alması ve dönüştürmesi için kullanılabilirdiği gibi bir metni okuyan bir okurun bir başka metne başvurması için de kullanılabilir. (Irwin, 227-242)

Metinler arasılık anlatım tekniğinin kullanım biçimlerininse şu şekilde çeşitlendiği görülür:

“Metinler arasılık yöntemini edebî metinlerde kullanmanın birden fazla yolu vardır. Bu yolların en açık biçimi alıntı ve gönderge yoludur. Başka bir metinden alınan bir bölüm alıntı ya da gönderge biçiminde açıkça kullanılıyorsa alıntı yapılan kısım belirtilmek için tırnak içine alınır veya italik yazılır. Bu yöntemde herhangi bir gizleme veya alıntıyı asıl metnin içine sindirme amacı güdülmez. Amaç bu alıntıyı sarf eden kişinin tecrübeleri aracılığıyla ortaya konan savın desteklenmesidir. (Özdemir, 2007)

Çalışmada metinler arasılık yöntemine göre incelenen öykülerde yöntemin farklı biçimlerinin kullanıldığı görülmektedir. “Dumrul ile Azrail” adlı öyküde “Dede Korkut Öyküleri”nden “Deli Dumrul” adlı anlatının yani kaynak metnin kurgusu aynen kullanılmış ancak öykü

figürlerinin yaşam algıları ve öyküyle verilmek istenen mesaj farklılaştırılmıştır. “Robenson ile Crusoe” adlı metinde ise modern edebiyatın ürünü olan Daniel Defaou’nun “Robenson Cruseau” adlı romanının odak figürlerinin yapıtta anlatılan yaşam algılarından yola çıkılarak bu yaşam biçimi ile hem benzerlik hem de farklılık gösteren bir dünyayı anlatan modern bir öykü kurgulanmıştır. “Dumrul ile Azrail” de olduğu gibi asıl metnin iskeleti, ana hatlarıyla çizilmiş olan kurgusu bu yeni anlatıda yoktur. Asıl metnin bazı öğeleri- kişiler ve onların yaşama bakışı- sezdirme yöntemiyle metinde yer almıştır. Üçüncü kemerde yer alan “Hamlet ile Hitler” adlı öyküde İngiliz yazar William Shakspeare’in “Hamlet” adlı oyununun ana sorunsalı öykünün farklı bir kurguyla asıl sorunsalı olarak ele alınmış, oyunda yansıtılan ana izlek yazar tarafından irdelenmiş, eleştirilmiştir. Bu öyküde bir anlamda “Hamlet” oyununun sezgisel bir çözümlemesi, eleştirisi mevcuttur. Bununla birlikte yazar öyküye tarihi bir karakter olan Adolf Hitler’i de yerleştirerek çözümlemeye çalıştığı ana sorunsala derinlik katar. Son bölüm olan “Güvercin Gömleği”nde ise Türk Halk Edebiyatı anlatı öğelerinin metni beslediği görülür.

Çalışmada metinler arasılık anlatım biçiminin kullanıldığı adı geçen bu öyküler beslendikleri kaynak metinlerle aralarındaki ilişki bağlamında değerlendirilmiştir. İncelemede her bir metin kullanılan metinler arasılık biçimine göre incelenmiş, yazarın anlatısında bu yöntemin hangi biçimini tercih ettiği, yöntemi neden ve nasıl kullandığı noktasında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmada yapıtta yer alan öyküler beslendikleri kaynak metinlerle karşılaştırıldığı için öykülerin sözü edilen yönteme göre değerlendirmelerini yapmadan önce kaynak metinler hakkında da bilgi verilmiş, metinler karşılaştırmalı bir bakış açısı ile irdelenmiştir.

Çalışmanın amacı “Yedi Kapılı Kırk Oda” adlı yapıtta yer alan modern öykülerin kurgulanışında kullanılan metinler arasılık anlatım biçiminin hangi biçimlerde ve nasıl

kullanıldığını değerlendirmek, bu anlatım şeklinin yazınsal ürünlerin oluşumundaki etki ve katkısını değerlendirebilmektir.

2. METİNLER ARASINDA BİREY, TOPLUM VE EDEBİYAT

“Yedi Kapılı Kırk Oda”da üç “kemer” ve bir sonuç “Yer Kapısı Gök Kapısı” diye adlandırılan toplam dört bölümde yer alan ve çalışma için seçilen dört öyküyü kullanılan metinler arasılık yöntemine, bu yöntemle birlikte şekillene izleklere göre dört ana bölümde incelemek mümkündür. Yazar “kemer” adını verdiği bölümlerde yer alan öykülerde metinler arasılık anlatım yöntemiyle düşüncüyü aktarmış, yapıt boyunca ve kemerler geçildikçe yaşamın özünü yakalama yolundaki insanın macerası derinleşmiştir. Yapıt her ne kadar yedi farklı öyküden oluşsa da bu öykülerin gerek kullanılan anlatım biçimi ve gerekse yansıttıkları düşüncelerin bütünlüğü açısından bir bütünlük taşıdığı söylenebilir.

2.1. Kendini Gerçekleştirme Düşüncesini Aktarmada Metinler Arasılık

Yazar ilk kemerde bireyin kendini keşfetmesi, yaşamı tanıması ve birtakım değer yargılarına ulaşması sürecini “Dumrul ile Azrail” öyküsünde Türk Halk Edebiyatı’nın Dede Korkut Öyküleri’nden birisi olan “Deli Dumrul” adlı halk öyküsünden beslenerek, asıl metni kendi öyküsünde ana hatlarıyla iskelet olarak kullanarak özgün bir anlatı yaratmıştır. “Dumrul ile Azrail” de “açık gönderme” diye adlandırabilecek olan metinler arasılık yöntemi kullanılmıştır. Özgün metin, asıl metnin kurgusu, kişileri ve ana izleğinden yararlanılarak oluşturulmuş, bireyin var oluş sürecini ve yaşama bakışını yansıtmıştır.

2.1.1. Dumrul ile Azrail

“Dumrul ile Azrail”, Dede Korkut Öyküleri’nden olan “Deli Dumrul” öyküsünden ilhamlar taşır. Yazar, bu öykünün temel unsurlarını kullanarak metni vermek istediği mesaj yönünde

tekrar kurgulamış, asıl metnin yansıttığı gerçeği bir anlamda kırıp bükerek hikâyesinin içinde yeni bir gerçeklik yaratmıştır. Asıl metnin olay örgüsü ve kişi kadrosu aynen alınmakla birlikte yazar bu gerçeklikleri kendi vermek istediği mesaj doğrultusunda değiştirmiş, böylelikle özgün bir yaratı elde etmiştir. Asıl metinde, ölüme karşı çıkan ve tanrıya meydan okuyan Deli Dumrul nam bir kişinin bu isyanı karşısında başından geçenler anlatılmaktadır. Asıl öyküde Deli Dumrul bir kuru çayın başına yaptırdığı köprüden geçenden ve geçmeyenden akçe almasıyla bilinir: “Geçenden otuz üç akça alırdı, geçmeyenden döve döve kırk akça alırdı.” (Binyazar, 206).

Dumrul’un bu aykırı davranışı onun deliliğinin de göstergesidir. Dumrul çok yiğit ve korkusuz olduğundan bu sıfatla adlandırılmıştır. Deli Dumrul köprüsünün bir yiğit kişinin ölmesi gerçeğini kabul etmez, ölüme isyan eder. “Azrail’i benim gözüme göster! Savaşayım çekişeyim, uğraşayım; güzel yiğidin canını kurtarayım.”(Binyazar, 206). Bu sözler Tanrıya hoş gelmediğinden onun canını alması için Azrail’i görevlendirir. Dumrul ölümü için aracı istemediğini, alacaksa kendi canını tanrının bizzat almasını istediğini söyleyecek denli açık sözlüdür. Bu sözler tanrının hoşuna gidince canının yerine can bulması olarak bir anlamda cezası değiştirilir. Öykünün bundan sonraki kısmında Dumrul anasından, babasından can ister, ama ana baba oğullarına “Dünya güzel can tatlı” diyerek canlarını vermezler. Bunun üzerine karısından can istemeye gittiğinde eşi sorgusuz sualsiz ona canını teslim eder. Dumrul Tanrıdan canını alacaksa ancak eşi ile birlikte almasını ister: “Tanrı eşi ile ona yüz kırk yıl ömür verir.” (Binyazar, 12).

Yazar bu ana örgü ve verilmek istenen ileti üzerinde birtakım değişiklik yaparak, bu öykünün iskeletini kullanıp öyküye başka bir kıyafet giydirerek metinler arasılıktan yararlanmış, ortaya “Dumrul ile Azrail” metnini çıkarmıştır. Asıl metinde tüm diğer Dede Korkut Öyküleri’nde olduğu gibi üçüncü tekil kişi anlatımı hâkimken bu metinde anlatıcı öykünün odak figürü olan Azrail’dir, yani ben kişisidir. Bununla birlikte asıl metnin odak figürü Deli Dumrul iken bu

metinde odak figür değişmiş, Azrail olmuştur. Olaylar ve değerlendirmeler onun gözünden aktarılır. Öyküde anlatıcının, ölüm meleğinin ölüm ve yaşam üzerine düşünceleri, can almanın kendisinde yarattığı buhranlar anlatılmaktadır ki bu da metni asıl metinden bağımsız kılan bir ayrıntıdır: “Dumrul’a acımak mı gerekiyor? İnsanoğluna acımak mı gerekiyor? Bilmiyorum!” (Mungan, 31).

Asıl metne bir gönderme olarak Deli Dumrul’un ilençli çağrısından söz edilir, onun ölmek için Tanrı’yla yaptığı pazarlık anlatılır. Modern metinde çaresizce canı için can bulma pazarlığına oturur, dünyaya bağlılığı ve korkusu onu böyle bir pazarlığa iter: “Pazarlık ediyor Dumrul. Şaşkınlığını da, pişmanlığını da kısa yaşayıp şimdi pazarlık ediyor.” (Mungan, 19). Asıl metinde Dumrul canı için pazarlık etmez, Tanrı onun canını şart koşarak bağışlar: “Allah’ın buyruğu şöyle olur ki, ‘Deli Dumrul canı yerine can bulsun; onun canı azat olsun,’ dedi.” (Binyazar, 210).

Asıl metinle modern öykünün arasındaki bir benzerlik de Deli Dumrul figürünün betimlenmesinde mevcuttur. Her iki metinde de Dumrul yiğit, cesur bir kişi olarak tasvir edilir. Asıl anlatıda Dumrul herkese meydan okuyacak kadar cesur ve korkusuzdur: “Benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşsın!” (Binyazar, 206). Asıl anlatıdan beslenerek oluşturulan Dumrul da benzer özellikler taşır: “Sağlam kaslarının arasında güçlü ırmaklar gibi akan damarlı kollarında dizginlenmiş bir gerilimle, kusursuz bir uyumu birlikte taşıyordu genç adam.” (Mungan,18).

Asıl metinle modern öykü arasında var olan bir diğerk ayrışma Deli Dumrul ile köprüsü arasındaki bağıdır. Asıl metinde köprü sadece Dumrul’un deliliğini anlatmada kullanılan bir araçken modern öyküde onun kişilik özelliklerinin, yaşama bağlı olarak gelişen kibrinin anlatılmasında kullanılan, yazarın vermek istediği iletilere zemin hazırlayan bir unsur olarak kullanılmıştır: “Ben ölüp gittikten sonra da, Dumrul’un köprüsü diye binlerce yıl parlak

güneşin altında yaşasın istedim... Hem çaya bir köprü hem de ölüme bir kale yaptım ben.”(Mungan, 26-27).

Öykünün bundan sonraki kısmı olay örgüsü bakımından asıl metinle paralellik gösterir. Dumrul anasından can ister, anne, bu öyküde de oğluna canını vermez. Mungan, asıl metinden farklı olarak Dumrul’un annesini öyküde anne kimliği ile değil kadın kimliği ile konuşturmuş, yaşamının herkesin biricik hakkı olduğu noktasında bir mesaj vermeye çalışmıştır. Asıl öyküde yanlı bir bakış açısı ile bir anlamda evladı için canını vermeyen anneye kızan okur bu metinde anneyi anlamaya çalışacaktır. Bu bölümde yazar asıl metindeki anne- oğul ilişkisini öyküsünde değiştirerek yeni bir forma ulaştırmış, yazar asıl metinde vurgulanan ana baba olmanın ne derece sorumluluk taşıdığı iletisini farklı bir boyuta taşıyarak bireyin anne- baba kimliğinden uzak sadece bir birey olarak yaşama ne denli bağlı olabileceğini, yaşamının insanın temel hakkı olduğunu, anne baba olmanın can verme sorumluluğu taşımadığını anlatmak istemiştir:

“Şimdi, ancak başını epey yukarılara kaldırarak baktığında yüzünü görebildiği bu dağ gibi adam, bir zamanlar oğluydu ve o zamanlar her şey çok başkaydı. Oysa çoktan hayatından çekip gitmiş. Bir başkası olmuş. Oğlu bile olsa, şimdi bir yabancı kendisine. Onu hissetmiyor bile. Bir yabancı yalnızca. Adını çok iyi bildiği bir yabancı” (Mungan, 32).

Yazar asıl metindeki baba- oğul ilişkisinden beslenerek öyküsünde bu ilişkiyi yeniden kurgulaşmış, baba- oğul ilişkisini farklı bir biçimde ele almıştır. Her iki metinde de baba oğluna canını vermez. Asıl metinde baba motifi dünyaya bağlılığı ile dikkat çeker: “Oğul oğul, ay oğul! (...) Canıma kıyabilemem, belli bil!” (Binyazar, 211).

Modern öyküde de baba motifi aynı yaşam algısıyla karşımıza çıkar. Ancak modern metinde asıl metinden farklı olarak babanın bu toplumsal görevini sorguladığı, babalığın kendisi için zaten yeteri kadar zor olduğu noktasında görüşlerine de yer verilir:

“Oğlumsun sen benim, canım gibi severim ama, onu sana veremem. İstersem bir bedenden yüz oğul verebilecek canımı bir oğula feda edemem! Bana olan öfken ya da can korkun beni anlamaktan alıkoyabilir seni. Ama bana benzeyen yanınla düşünecek olursan, beni anlayabilir, hatta hak bile verebilirsin”

(Mungan, 38)

Dumrul yine asıl öyküden farklı olarak can istemek için sevdalısının yanına “yâr kapısı”na gider. Asıl metinde Dumrul ölmeden önce eşi ile helalleşmek, ona evlatları için vasiyette bulunmak isteyen, ölüm karşısında çaresiz ve eşine son derece bağlı çocuklu bir baba motifi olarak çizilirken modern öyküde Dumrul sevdiğinin yanına kendi canı için can istemeye giden erkek kimliği ile metinde yer alır. Asıl metinde kendisinden istenilmemesine rağmen Dumrul’un yâri, “Göz açıp gördüğüm,/gönül verip sevdiğim,/ (...) Senin o hain anan baban,/ Bir canda ne var ki sana kıyamamışlar, (...) Benim canım, senin canına kurban olsun!” (Binyazar, 214) diyerek sorgusuz sualsiz Dumrula’ya canını verirken modern öyküde dünyaya bağlılığı ve gerçek sevgiyi bilmemesi yüzünden sevdiği kadın tarafından eleştirilen ve can bağışlanmayan bir Dumrul vardır:

“Seni çok bekledim Dumrul. Bütün hayallerimi senin için bir buluta asar gibi astım, beklettim; Ardın sıra kendini göstermeyen ürkek adımlarla yürüyüp izini sürdürdüm hep.Gölge olmak istemedim yoluna. Yazgına çengel olmak istemedim. Köprünün başında bile gelip senin beni tuttuğun uzaklıkta, eteğinde, eşiğinde, yamacında, uzağında, ufkunda bekledim; hem ümitli hem ümitsiz; hem sabırlı,

hem sabırsız bekledim(...)Şimdi karşıma çıkıp canımı istiyorsun benden, reva mıdır bu Dumrul?” (Mungan, 43-44).

Anlatıcı ailesinin ve sevdiğinin Dumrul’a yüz çevirmelerini aktararak onun olumsuz olarak nitelendiği kişilik özelliklerine, yaşama bakışına, Dumrul aracılığıyla bazı olumsuz insanlık hallerine eleştirilerde bulunmaktadır. Asıl metinde eleştiri okları Dumrul’un ailesine yöneltilirken modern öyküde Dumrul eleştirilmektedir. Asıl metinde Dumrul bazı özellikleri açısından olumlanırken bu metinde olumsuz bir tip olarak yer almaktadır. Bu noktada yazar metinler arasılıktan okura iki metni karşılıklı olarak değerlendirme ve eleştirme olanağı sunarak yararlanmıştır.

Metnin sonunda çaresizce canını teslim eden Dumrul’un canını Azrail alamaz, çünkü ona âşık olmuştur. Metnin başından itibaren nerdeyse adım adım insanlaşan, “dünyalılaştan” Azrail Dumrul’un nezdinde aşkı ve gerçek sevgiyi keşfetmiş, meleklik mertebesinde insana dönüşmüştür. Kaynak metinde onu seven yarının fedakarlığı ve eşlerin birbirine bağlılığı ile, modern öyküde ise Dumrul’un canını almaya gelen, onun uğrunda bir anlamda ölümü seçen Azrail’in Dumrul’a duyduğu aşk sayesinde Deli Dumrul ölümden kurtulur.

Her iki metinde de gerçek kurtuluşun ancak gerçek bir sevgiyle mümkün olabileceği mesajı verilmiş, bu ana ileti temel kurgusu ortaklıklar taşıyan iki farklı anlatıda farklı biçimlerde dile getirilmiştir. Modern öyküde ana iletiyi yansıtmaya aşamasında metinler arasılıktan yararlanıldığı söylenebilir.

Yazar bir halk hikâyesini, oluşturacağı metinde iskelet olarak kullanmış ancak onu yansıtmak istediği ileti doğrultusunda değiştirerek özgün bir yaratı elde etmiştir. Deli Dumrul öyküsü yazarı besleyen, onun belki de asıl öyküye eleştirel birtakım noktalar getirmesini sağlayan bir kurgu haline gelmiştir. Asıl metnin temel olay örgüsü, kişileri, uzamı “Dumrul ile Azrail” de

aynen kullanılmış, öykü kişilerinin nitelikleri, kurgudaki işlevleri, metnin ana ve yan iletileri değişmiştir.

2. 2. Birey- Toplum İlişkisinin Aktarılmasında Metinler Arasılık

Yazar yapıtın ikinci kemerinde kendini keşfetmiş bireyin toplumla kurduğu ilişkiyi, bireyin içinde yer aldığı toplumu çeşitli yönlerden sorgulamasını anlatmaktadır. İkinci kemerin ilk öyküsü olan “Robinson ile Crusoe” Daniel Defoe’nun “Robinson Crusoe” adlı yapıtından ilhamlar besleyen, “modern bir Robinson öyküsü”dür. Yazar birey toplum ilişkisini aktarmada metinler arasılık anlatım biçiminden yararlanmış, kendi özgün anlatısının temelini kurgusal bir yapıttan yararlanarak inşa etmiştir.

2.2.1. Robinson ile Crusoe

İngiliz yazar Daniel Defoe’nun 1719 yılında yazdığı “Robinson Crusoe” yapıtında İngiltere’de yaşayan Alman asıllı bir ailenin en küçük oğlu olan Robinson Kreutzner’in babasının tüm itirazlarına rağmen, dünyayı gezme hayalleriyle çıktığı yolculukları, bu sırada karşılaştığı olayları anlatır. Bu yolculuklar içinde yapıtın odak figürü ıssız bir adada yirmi sekiz yılının son üç yılı hariç yaşamını yalnız geçirir. Robinson, köle satın almaya giderken gemi kazası sonucu kendini ıssız bir adada bulur. Robinson düştüğü adada uzun bir yalnızlık süreci geçirir, adaya gelen yabancıların elinden kurtardığı ve “Cuma” adını verdiği bir köleyle yaşamına devam eden Robinson’un aslında önceleri otoriteye bağlı olarak kurduğu sosyal ilişkisi zamanla arkadaşlığa dönüşür. Robinson Cuma’ya okuma yazma, din bilgisi dersi vererek onu eğitmeye, onu modern dünyaya uyum sağlayacak biçimde yetiştirmeye çalışır. Robinson’un Cuma’yı eğitme çabasının altında -yaşadığı büyük yalnızlık yatar. Robinson bir yerliden modern bir birey yaratmaya, yalnızlığından bu biçimde kurtulmaya çalışmıştır. Robinson’un Cuma ile olan iletişimi ve adadaki yaşantıları insanın bir toplumsal yapılanma içindeki sosyal yanını gösterir. Robinson, içinde yer aldığı toplumun şartlarını gözeterek,

birey toplum ilişkisini bu bağlamda şekillendirerek toplumsal yapılanmanın bir parçası olmuş, başka bir deyişle hem içinde bulunduğu yapıya uymuş hem de yapıyı kendine uydurarak, kendine benzer bir arkadaş yaratarak toplumsal yapılanmada bir değişiklik yaratmıştır. Murathan Mungan'ın bu özgün anlatıdan esinlenerek yarattığı “Robinson ile Crusoe” adlı öyküde de bireyin içinde yer aldığı toplumdaki yalnızlığından ve bu yalnızlığı giderme çabasından söz edilmektedir.

Öyküde Robinson ile Crusoe adlı iki odak figür yer almaktadır. Bu iki figür, öykü boyunca birbirlerini etkileyip özellikle düşünsel dünyalarının oluşumunda birbirlerini şekillendirmekte ve birbirlerinin yaşamında dönüm noktaları haline gelmektedirler. Öykünün odak figürlerinden olan Robinson hayatının romanını yazması için Crusoe adlı bir yazarla anlaşır. Crusoe öykünün başlarında sanatı hayattan intikam almak için kullanan, körelmiş bir yazar olarak karşımıza çıkmaktadır: “Biliyordu: İçi ve kalemi tıkanmıştı nicedir.” (Mungan, 98). Crusoe, yaşamın kendisine vermediği yeteneğin intikamını kendisine ısmarlanan eserden çıkarmak ister: “Kurtulma isteği diyebilirdi en fazla. Ne olduğunu bilmediği, hayatına yapışan bir şeyden kurtulma isteği. Para kazanmak için yapılmış herhangi bir iş bu, (...)” (Mungan, 99).

Asıl anlatıdan farklı olarak bu öyküde her iki figürün de yalnız olduğunu söylemek mümkündür. Asıl anlatıyla örtüşen noktaysa iki öykü kişinin de zaman içinde birbirlerini etkilemeleri, birbirlerine şekil vermeleri, böylelikle toplumun bir parçası olmalarıdır. Crusoe Robinson'un parasıyla, Robinson ise Crusoe'nun ona verdiği hayallerle yaşamaktadır. Ancak bir süre sonra Crusoe bu romanın kendisi için yeniden yazı yazma aracı olabileceğini farkeder; kendi yalnızlığı ve Robinson'un yalnızlığı bu romanın ve ikisinin bağlantı noktasıdır. Ancak Robinson bu romanın tamamlandığını göremez çünkü vakit ilerledikçe romanının bir ilerleme kat etmediğini görür, yavaş yavaş Crusoe'nun onun parasını sömürdüğünü fark eder. Romanı onun yaşama bağlanması için tek sebeptir dolayısıyla

romanının yazılmaması, bunun bir sömürü aracı olarak kullanılması onu ölüme sürükler. Romanın sonunu asla göremez.

Her iki metinde de odak figürün yardımcı figürle kurduğu bağ yaşamsaldır. Her ikisi de birbini bir anlamda sömürerek hayatlarında eksik olan şeyi tamamlamaya çalışırlar. İki öyküde de çıkar anlayışına dayalı olarak kurulan birliktelikler zamanla arkadaşlığa dönüşür. Dikkat çeken bir diğer nokta öykü kişilerinin konumları itibari ile taşıdıkları yalnızlıktır. Bu yalnızlık ve eksiklik diğer kişilerin varlığı ile giderilmeye çalışılır.

2. 3. Yaşamın Farkındalığına Ulaşan Bireyin Aktarılmasında Metinler Arasılık

Yapıtın üçüncü kemerinde kendini, toplumu keşfeden bireyin yaşamı sorgulaması eleştirmesine yer verilmektedir. Birey bu kemerde artık söz sahibidir, yaşama dair çıkarımlarda bulunur. Bireyin yaşamı eleştirel bir gözle sorguladığı öyküde metinler arasılığın “sezdirme” ve “gönderme” biçimleri kullanılmıştır. Bununla birlikte yazar “Hamlet ile Hitler” de tarihî bir kimliği de öykünün ana sorunsalını etkili bir biçimde yansıtabilmek için kurguya yerleştirmiştir.

2.3.1. Hamlet ile Hitler

“Hamlet ile Hitler” İngiliz yazar William Shakespeare’in “Hamlet” adlı oyunundan ilhamlar taşır. Öykü oyunu izleyen, oyunla birlikte yaşamı da sorgulama imkânı bulan seyircinin gözünden, dilinden anlatılmaktadır. Shakespeare’in “Hamlet” adlı oyununun ana sorunsalı “güç, iktidar savaşı”dır. Adolf Hitler tarihe iktidar hırsları ve bazı etnik kökenlere duyduğu öfkesiyle tarihe geçmiş bir kişiliktir. “Hamlet ile Hitler” adlı öyküde de sahnedeki oyunu izleyen seyircinin yaşamdaki iktidar ve hırsları sorguladığı, hırsların ne derece ölümcül bir yönelim olduğunun altının çizildiği dikkate alınırsa yazarın bu öyküde yardımcı figür olarak Hitler’i kullanması oldukça dikkat çekicidir denilebilir.

Öykünün seyirci bakış açısıyla yazılması metnin vermek istediği iletiyi destekler. Yaşam karşısında seyirci olmayıp hayatı değiştirmeye çalışan, yaşamın farkındalığına ulaşan bireyin duruşunu sergileyen öyküde anlatım biçimiyle ana iletinin birbirini desteklediği görülür. Yazar öyküde bir tiyatro sahnesini verilmek istenen iletinin zemini haline getirmiş seyircinin karşısına eleştirdiği anlayışı temsil eden Hamlet ve Hitler'i çıkarmıştır.

2.4. Edebiyatın Gücünü Aktarmada Metinler Arasılık

Murathan Mungan, daha önce yazılmış metinlerden uyarlayarak oluşturduğu bu kemerlerin sonucunda “Yer Kapısı Gök Kapısı” adlı bir sonuç noktasına varır. Bu ana kadar birey kendini keşfetmiş, toplumla etkileşime geçmiştir. Bu etkileşimin sonucundaysa yaşamı eleştirmeye başlamış, kendine bir anlam evreni oluşturmaya çalışmıştır. Yazarın oluşturduğu üç kemerde öykü karakterleri benzer bir doğrultuda hareket eder. İlk kemerde birey kendini keşfeder. İkinci kemerde toplumla etkileşime geçer, son kemerdeyse yaşama dair farkındalık kazanan bireyin duruşu sergilenir.

Bu kemerler “Yer Kapısı Gök Kapısı” adlı son kapıda birbirine bağlanır. Bu kapıya ulaşan bireyin artık hayata dair söyleyeceği bir söz vardır, bunun da tek yolu edebiyattır. Yazar bu kapıda yer alan “Güvercin Gömleği” adlı öyküsünde yaşama dair farkındalık kazanmış bireyin hayat birikimini söz, edebiyat yolu ile aktarmasını Türk Halk Edebiyatı motiflerinden yararlanarak aktarmıştır.

2.4.1. Güvercin Gömleği

Kitabın son bölümü olan “Yer Kapısı Gök Kapısı”nın tek öyküsü olan “Güvercin Gömleği” Bin Bir Gece Masalları'nın ve Türk Halk Hikâyelerinin esinlerini taşıyan modern bir anlatı olmakla birlikte yapıtta yer alan tüm kemerleri bir sonuca ve iletiye bağlaması açısından da önem taşımaktadır. Bin Bir Gece Masalları'ndan “Cihanşâh Hikâyesi” ve Türk Halk

Edebiyatı, Tasavvuf ilmi motiflerinden “güvercin donuna girmek” hali öykünün metinler arasıyla ilişkilendirilebilecek bölümleridir.

“Güvercin donuna girmek” Türk Halk Edebiyatı, Tasavvuf ilminde güvercin kılığına bürünmek, hal değiştirmek anlamına gelen mucizevî bir olaydır. Bu hal değişimiyle ilgili bir bilgi vermek öykünün yorumlanması, metinler arasıyla öyküde nasıl görüldüğünü anlamak açısından önemlidir:

“İslam dinindeki inanışa göre güvercin her türlü günahtan uzak, suçsuz bir kuştur. Ölen suçsuz insanların ruhu, güvercin kılığına girerek yer yüzünde uçar. Tasavvufta ise manevi olarak gönül ve sır taşıyıcısı olarak tanınır. Hemen hemen her dervişin ruhu uyku sırasında güvercin kılığına girer. Bütün manevi makamları, gök katlarını, cennet ülkelerini dolaşır.. Tanrının sevgili kullarına haber ve rısk taşır. Hızır ve derviş gibi değişik biçimlere bürünür.”

(Bozyiğit, Ali Esat)

Öyküde güvercin donuna giren anlatıcı yaşamın yansımaları olan öyküleri nasıl yazdığını, sözün ve edebiyatın bir mucize olduğunu, omzuna konduğu insanların yaşam öykülerini nasıl sanat eseri haline getirdiğini anlatır. Bu bölüm modern öykünün Türk Halk Edebiyatı Geleneğinden nasıl esinlendiğini ortaya koyar:

“Gömleğini bıraktığı hikayelerin kaç hayat ettiğini zamanı aşır geçtiğini nicesini bir gömlekle soyup giydirdiğini suretinin cep aynalarının arkasına heybelerin nakışlarına yemeni saçaklarına kilim kenarlarına bayram tebriklerine gurbet mektuplarına aşıkların sazlarına işlendiği mahpus boncuklarına dizildiğini taşlara kapılara alınlara çizildiğini içinden geçtiği hikayeleri bir uçurumda başka göklerin bulutlarına yaş dökmeye kanatlandırdığını biliyordu.” (Mungan, 320-321)

Güvercin donuna giren anlatıcı öyküsünü imkânsız bir aşk hikâyesi ile süsler. Bin Bir Gece Masalları'ndan "Cihanşâh" adlı hikâyenin kullanıldığı bu bölümde de metinler arasılık direk gönderme biçiminde kullanılmıştır. Başına gelen türlü belalardan sonra kuşlara hükmeden Şah Mürg'ün yanına sığınan Cihanşah adlı şehzadenin bir peri kızıyla yaşadığı aşkın türlü maceralarının anlatıldığı bu öykü (Akman, Eyüp)asıl öykünün içinde kurgu itibari ile yer almış, değişime uğramamıştır:

"Gözlerimi açtığımda Şah Mürg duruyordu.(...) Ne üç güvercin, ne üç kız vardı ortalıkta... Şah Mürg'den bağışlanmayı diledim. (...) 'Ben sana söylemişim ya Cihanşah' dedi ve Şah Mürg anlattı... Bunlar peri padişahlarının kızlarıymış. En küçüğünün adı Gevherengin. Kaf dağının ardındaymış ülkesi. Yılda bir kez gelir, bu havuzda yıkanır giderlermiş. Her yıl, aynı gün... Yıllardır bu böyle süregelirmiş." (Mungan, 322)

Mungan sevdiğine kavuşamayan Cihanşah'ın dilinden edebiyatın, sözün gücünü anlatacak kendini ve yaşamı keşfeden, toplumsal yaşamın içinde yer alan, hayata seyirci gibi bakmayı anlamaya ve sorgulamaya çalışan, farkındalık kazanmış bireyin sözle, edebiyatla olan bağına anlatacak, yaşamın edebiyat kadar gerçek, bir o kadar sahte olduğunun altını çizerek yapıtın ana iletisini ortaya koyacaktır:

"İster içinde çok şey geçen hikâyeler olsun ister içinde hiçbir şey olmayan hikâyeler. Hikâye okunduğu yerde kalıyor ve hayat sadece akıyordu. Ancak tutabildiğiniz kadarı hatıranızdı, hayatınız bile sayılmazlardı belki. (...) Edebiyat belki de hasretti, sadece hasret. Belki hayat kadar hayattı edebiyat da... Ya da edebiyat da hayat kadar yalandı." (Mungan, 322)

3. SONUÇ

Bu tez çalışmasında Murathan Mungan'ın “Yedi Kapılı Kırk Oda” adlı yapıtında her kemerden seçilen birer öykü ve yapıtın sonuç niteliği taşıyan bitiriş öyküsü metinler arasılık anlatım tekniği açısından incelenmiş, öykülerde sözü edilen tekniğin niçin, nasıl kullanıldığı değerlendirilmiştir. Yapılan incelemenin sonucunda, yazarın anlatım tekniğini yapıt boyunca farklı farklı biçimlerde kullandığı, bu farklı biçimlerin asıl metinle, beslenen metnin ilişkisi bağlamında ortaya çıktığı, farklılaştığı görülmüştür.

“Dumrul ile Azrail” adlı öykü metinler arasılığın “açık gönderme” biçimi ile kurgulanırken “Robinson ile Crusoe” adlı öyküde “sezgisel gönderme”erin yapıldığı görülmektedir. Başka bir deyişle “Dumrul ile Azrail”de metinler arasılık açık bir biçimde kendini hissettirirken diğer öyküde okurun beslenen kaynakla bağının olması ve bu modern öykü ile beslenen yapıtın arasında sezgisel olarak bağ kurması gerekmektedir. “Hamlet ile Hitler” adlı metindeyse “Robinson ile Crusoe”daki gibi sezgisel bir gönderme tekniği tercih edilmekle birlikte modern öykünün kurgusuna tarihî bir kişilik olan Hitler de eklenmiş ve böylelikle öykü yalnız metinler arası değil disiplinler arası bir özellik taşımıştır. Yapıtın “Güvercin Gömleği” adlı sonuç bölümündeysen Doğu ve Anadolu kültürünün yazılı ve sözlü yapıtları esin kaynağı olarak kullanılmış, yazar modern öyküsünü bu zengin anlatılarla süslemiştir.

Bu açıklamadan yola çıkılarak Murathan Mungan'ın yapıtını Doğu ve Batı kültürünün yazılı veya sözlü ürünlerinden esinlenerek, bu ürünlerin zenginliğini kendi özgül yaratısında da bir zenginlik kaynağı olarak kullanarak öykülerini imetinler arasılık anlatım tekniğinin kendine sunduğu olanaklarla yapılandırarak oluşturduğu söylenebilir.

Çalışmada ele alınan öyküler metinler arasılık anlatım tekniğine göre incelenirken öykülerin temaları da göz önünde bulundurulmuş, temayla kullanılan anlatım tekniğinin uyum içinde olduğu görülmüş, öyküler tematik açıdan da değerlendirilmiştir.

Yapıt, bireyin öncelikle kendini, sonrasında toplumu keşfetmesini, gözlem yaparak hayata seyirci olmaktan çıkıp onu sorgulamaya, eleştirmeye başlamasını, son olarak da hayata dair söz sahibi olan bireyin edebiyat ve yaşam arasında kurduğu bağı anlatır. Yapıt, yaşamı sorgulayan bireyin hayattan tek gerçek çıkarımının edebiyat olduğu görüşünü iletir.

Bu noktada yazarın edebiyat dünyasında sözlü ve yazılı biçimde varolan anlatıları yeni baştan kurgulamasının sebebi ortaya çıkmış olur. Murathan Mungan'ın, geçmişten bugüne var olan edebî ürünleri modern öyküleriyle harmanlayarak okuyucuya yeni okuma evrenleri açmak, yaşam ve edebiyat arasındaki bağı ne derece güçlü olduğunu anlatmak gibi bir amacı olduğunu söylemek bu bağlamda mümkündür. Metinler arası anlatım tekniğinin geçmişle bugün arasında bağ kurmak için çok etkili bir köprü olduğu göz önünde tutulursa yazarın Deli Dumrul'dan Hitler'e kadar uzanan anlatısının amacına ulaştığı söylenebilir.

4.KAYNAKÇA

Kitaplar

Mungan, Murathan. Yedi Kapılı Kırk Oda. İstanbul: Metis Yayınları, 2011

Binyazar, Adnan. Dede Korku. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004

İnternet Kaynakları

Irwin, William. "Against Intertextuality". *Philosophy and Literature*, v28, Number 2, October 2004, pp. 227-242, Erişim Tarihi: 23 Ekim 2013

Akman, Eyüp. "Binbir Gece Masalları Kaynaklı Bir Türk Masalı: Cihansah/Cevahir Dağı-Elmas Dağı", www.guvercinbirliigi.com/Arsiv_Makaleleri/Akademi/halksiiri.htm, turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/eyup_akman_binbirgece_masallari.pdf

Erişim Tarihi: 13 Kasım 2013

Yararlanılan kaynaklar

Dafoe, Daniel. Robinson Crusoe. İstanbul: Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, İş Bankası Yayınları, 2013, Çeviren: Fadime Kahya

Shakespeare, William. Hamlet. İstanbul: Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, İş Bankası Yayınları, 2013, Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu